

ՄԵՐ ՊԵՏԿԵՐՆԵՐԸ

եղ տասնեակ եւ աւելի տարիներէ ի վեր՝ վանացոյ ճաշարանին կամ սեղանատան խորը կը զարդարէ հսկայադորձ մեծ պատկեր մը՝ համբաւաւոր նկարչի մը ճարտարութեան արդիւնք. շնորհալարաց յառապարի յաճեալն, իրաւամբ այցելուաց հետաքրքրութիւնը շարժած է եւ կը շարժէ։ Ուշափ ալ՝ հնար եղածին չափ տեղեկութիւն արուած ըլլայ այցելուաց, այսու հանդերձ գեղեցիկ արուեստից սիրահարաց բազմութիւն մը զովուած էր ցայսօր այս իւղանկարին մանրամասն եւ հիմնական ստորագրութենէն։ Ուստի օրւանս տօնէն կ'օգտուի ինք՝ մէկ երկու խօսք հոյակաւոր գործոյս, եւ սպաւ մեր մնացած պատկերաց նոր իրերէ։

Ծաղարանին տասնեակին մետր երկայնութեան ամբողջ լայնքը կը բռնէ 6.05×4.21 մետր մեծութեամբ (մերձաւորապէս 23 □ մետր), եւ վերին կողմը՝ կամարակապ սրահին ձեւովն այս իւղանկարը, զոր 1839ին Սեպտեմբերի մէջ աւարտեց Լ. Փերդին. Շնորհ ֆոն Կալտֆելդը նշանաւոր պատկերահանը, բարեկամական խնդրանք նոյն ժամանակուան Աբբաս-հօր, Դեր. Արիստակէս Վրթի Ալպրեան։ Շնորհ ծնած է ի Լայպցիգ 1789ին, եւ 1804էն ի վեր Վիեննայ անցած, նախնական կրթութիւնը հօրմէն ընդունելէն ետքը։ Միաբանութեան անձնանուէր բարեկամիս սրտին աղմուտութիւնն եւ մեծանշանութիւնը կարելի է տեսնել մի միայն անկէ՝ որ իւր այնչափ աշխատութեան փոխարէն՝ շատացած է պորտպալէս ներկոց ծախուց վճարմամբը։ Այսու հանդերձ պատկերահանն իւր արուեստին վեհութեանէն յափշտակուած, կրցած է իւր վրձինն այնպիսի առնական եւ գրաւիչ նկարագրական մը տալ, որմէ զուրկ են գծախտաբար մեծաւ մասամբ՝ նման պարագայից մէջ շինուած այլ նկարք։

Տիրեցեաց ծովակը պատող լեռանց սեւ զտութիւնով եղբայրաց վրայ՝ երեկոցեան արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ կը նշմարենք խուռն բաղնիքութիւն մը։ Արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց ստուար խումբ մըն է, զոր արուեստագէտն այնպիսի հասկացողութեամբ դասաւորած է՝ որ պատկերին առջեւէն սկսեալ՝ ուր կերպարանքները բնական մեծութենէն աւելի են, մինչեւ ամենէն խորը՝ ուր հազիւ քանի մը մատանչափ մեծութիւն ունին, տոնն տեղ կեանք, գործունէութիւն աչքի կը զարնէ։ Մանրազնին դիտող մը եօթն հազարէ աւելի գլուխ համարած է պատկերին վրայ, որոնց վրայ դեռ կարելի է դիմագծադրական արտայայտութիւն մը նշմարել։

Շրջակայից վրայ իշխող բարձունքի մը ձիշղ մէջտեղը՝ կանգուն կեցած է Քրիստոս։ Լեռան վրայ արուած քաղաքն աւարտած է, հացն ու ձաւկին ալ մատուցուած. արդէն նկանակներուն երկուքը բաժնուած են ժողովուրդեան։ Քրիստոս երբորդ հացը դեռ նոր բեկած է, եւ երկու մատուները դէպ ի երկինք բարձրացուցած՝ կաղաչէ որ Հայրն՝ իրեն հետ օրհնէ զանոնք եւ բազմացնէ։ Ծշղիւ այն կերպարանքն ու գործողութիւնն է, զոր ամէն վերջին ընթերցող ներկայացնող Հին նկարներուն վրայ՝ հացին նուիրման միջոցին տպաւորուած կը գտնենք. գեղեցիկ ցոյց այն խորհրդաւոր նշանակութեան, զոր եկեղեցին ի սկզբանէ հետէ հացին բազմաւորման հրաշքին մէջ կը նշմարէ։

Օծեալը կը բողբեն իւր առաքելայքը՝ Պետրոս ծնրագիր՝ կը մատուցանէ հացերը։ Յովհաննէս անոր քովը՝ յափշտակուած է իւր վարդապետին փառաւորութիւնը։ Յակովբոս մեծ, Փիլիպպոս եւ Շմաւոն ուսուիլքը կը բաժնեն։ Տեսարանին խորքին՝ ուրիշ աշակերտներ ալ կը տեսնենք որ խոնջ եւ վատակարեկ ժողովրդեան նոյն սնունդը բաշխելու համար սատ անդ կը շրջին։ Թաղէոս՝ արեւելեայց նշանացի բարբառովը՝ նորագործ հրաշքը կը մեկնէ հեռաւորաց։ Մէկ ձեռքին հինգ մատուրները, միւսէն ալ երկու մատ երկնցուցած է։ Տեսեք, ըսել կ'ուզէ, հինգ հացով եւ երկու ձկով զձեզ կը կերակրէ։ Բարթոլոմէոս իւր մերձաւորաց հասկցրելով կ'ուզէ որ հեռաւորաց ալ բաժին հանեն իրենց ընդունածէն։ Անդգէտա, Մատթէոս եւ Յակոբոս Փոքր՝ հրաշքին զմայլմամբ յափշտակուած են։

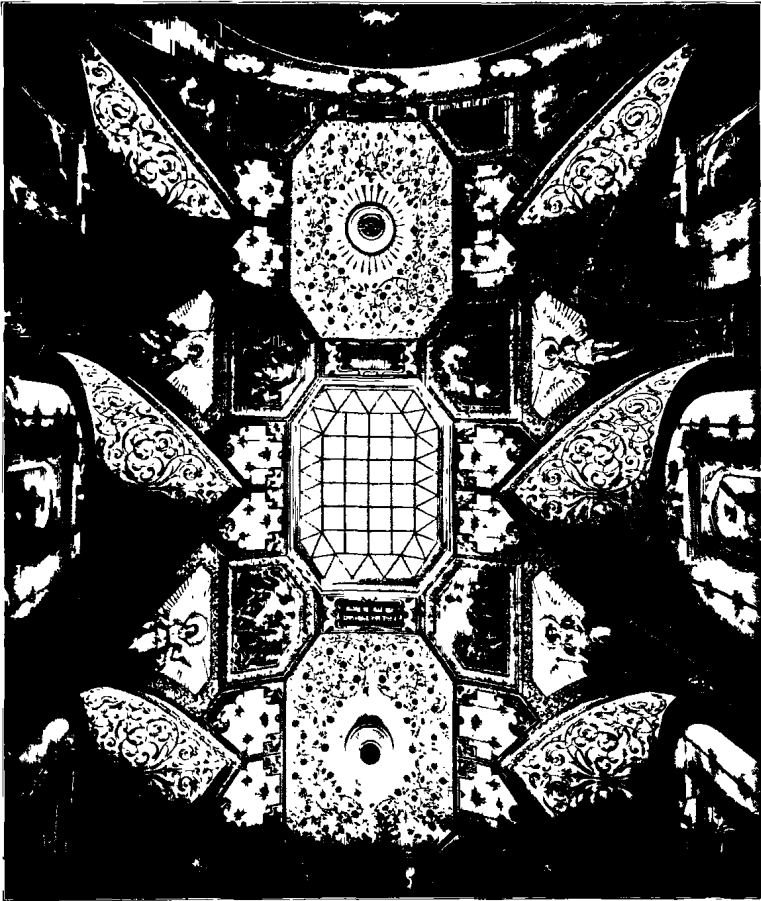
Քրիստոսի քովը, ճշգիւ ձեռքին տակ, որ հացին մէկ կէսն բռնած է՝ սպրդեր է Թովմաս, հրաշքին ի մերձուստ համոզուիլ կ'ուզէ, թերեւս անըմբռնելի՛ն՝ այսու հասկանալի գտնէ։ Զախ կողմը՝ պատկերին առջեւները, Քրիստոսէ եւ առաքելոց խմբին անջատ՝ կը նշմարենք զԵռզա, քսակը թեւին տակն ամուր բռնած, միւս ձեռքովն ալ ծածկած է, որ չըլլայ թէ բազմութեան մէջ բան մը կորսուի։ զինամզծէն ալ կը տեսնուի թէ ինչպէս կը մտածէ, կը պրպտէ թէ արդեօք այս հրաշքէն կարելի չէ՞ շահ մը հանել։ Անդործ է, ոչ աղօթից, ոչ ալ հաց բաժնելու պարպաճ, կարծեա՛յք մէկ իսկ վրայէն կը տեսնուի թէ յետոյ նշխարեալ մնացորդները ժողովելու միջոցին այս մարդն այնչափ աւելի գործունէութիւն պիտի ցուցնէ։

Ինչպէս առաքելոց վրայ՝ նոյնպէս եւ ժողովրդեան բազմութեան մէջ՝ նման զգացմունք կը տեսնուին, այս զանազանութեամբ միայն, որ հոս՝ աւելի մեղմ եւ խաղաղ ընդունիլն, հոն՝ գործած եւ կոնկանի բաշխելը կ'երեւայ։ Առջեւի խմբին մէջ գլխաւորաբար աչքի կը ընկնէ հասակն առած այս մը, որ գետնի վրայ տարածուած, ձախ թեւը քարի մը վրայ, գլուխն ալ այս թեւէն միջոցով կ'առնուի։ Արուեստագէտն այս մարդը նկարագրէ է մեծ խնամքով եւ լի խանդավառ սիրով։ Պորուեն եւ ծանր մտածմանց մէջ կորսուած է լերան վրայ սրուած քարոզը գեռ իւր բոլոր խորհրդութիւնը գերած, իւր ներքինը սասանած է, չի գիտեր թէ քովն ու շուրջը ինչ կը դառնայ։ այս վայրկեանին իւր սիրուն մանկիկը թեւով զինքը կը հպէ, զինքը հրաշքին վրայ մտադիր ընելու ջանարով։ Դ՛նչ պիտի բռն արդեօք այս մարդը, երբ մէյմը հրաշքը տեսնէ, պիտի չգոչէ՞ արդեօք ուրիշ շատերուն հետ թէ Սա է ճշմարիտ մարգարէն, որ գալոց է յաշխարհ։ Ամէն տեղ երախտագիտական ուրախ շարժում մը կը նշմարենք։ Իրապէս կը տեսնուի թէ հոս ժողովուած են այնպիսի մարդիկ՝ որոնք տուն կամ ագարակ, խանութ կամ արուեստ թողլիք ըլլած են Քրիստոսի հետ անապատը քաշուելու համար։ — Որպէս զի ըսին իւր շքէն չ'անջատուի, կը նշմարենք հոս սո՛ւս անդ, մինչեւ իսկ Փրկչին խիստ մօտերը՝ փարիսեւոյ մը սեւ, խաւար եւ նախանձոտ կերպարանքը։

Կարծենք այս ստորագրութենէն ետքը՝ գեռ արուեստագէտին մասնաւոր գովասանքն ընել բողոքովն աւելորդ է։ Իւր նկարին այն հարուստ լուծեան այնպէս պայծառ եւ զիւրբմբռնելի կերպով աչքի զարնելը՝ ամէնէն մեծ ներդրո՞ն է արդէն։ Բաց ստոի բովանդակ տեսարանին մէջ կը տիրէ բարներար խաղաղութիւն եւ բողոքակութիւն մը, եւ դիտողն աչքը կը ձգի եւ կը հանգչի կերպարանաց ազնուութիւնէն եւ գունաց ներշնչանակութենէն։

Պատկերս իրաւամբ ալ մասնագէտ արուեստասիրաց հիացումն եւ սքանչանքը վաստակած է, որոնք մանաւանդ զծագրական մասին եւ գիւղջօրէից (paysage) կատարելութեան զովութիւնն ունին։ Եթէ աչքի զարնող միտք կէտ մը կայ՝ այն ալ Քրիս-

տոսի զգեստուց չափազանց խիստ գոյներն են: Բայց նկարին ուղղուած ըլլալով քրիստոսի ամբողջ անձը՝ յատակէն հանելու, եւ զննողին հնար եղածին չափ մերձեցրնելու փափաքէն, գիտնալով ալ որ նկարն նպատաւոր լուսոյ մէջ կարելի պիտի չըլլայ գետնի վրան զի ճաշարանը միայն մէկ կողմնէ՝ աջէն, վեց կրկին մեծութեամբ պատուհաններէ

Նոստաղ եկեղեցոյն:

լոյս կ'ընդունի, կարծած է այս պակասին առջեւն առնուլ քիչ մ'աւելի խողտեցուցիլ եւ բոցավառ գոյներ գործածելով:

Իւզանկարիս արժէքը չափազանց մեծ է: Վիեննայի 1883ին պատկերաց ցուցահանդիսին վարչութիւնն իրր մեծ շնորհք խնդրեց իւր ծախիւք այս մեծ նկարը փոխադրել եւ ի տես դնել: Միտրանութիւնս յանձն առաւ. որով պատկերը քանի մ'ամիս վիեննայի

եւ օտար մասնագիտաց եւ ժողովրդեան հիացումը գրգռեց: Յուշահանդիսին երդուեալք (jury) նոյն ժամանակ նկարին յարգը գնահատած էին 30.000 ֆրանքի:

Ի սկզբանէ հետէ մինչեւ օրս, վանացս ճաշարանին մէջ իւզանկարիս այց ելած բաշմաւթեան նաեւ միայն երեւելի անձնուորութիւններն յիշատակել՝ բոլորովին անկարելի է: Կը յիշատակենք միայն Փերդինանդոս կայսրն, Մարիա-Աննա կայսրուհին, կայսրուհի մայրն, Սոֆի արքիդքսուհին՝ այժմեան կայսեր մայրն, եւ Փրանկիսկոս Յովսէփ կայսրն, որոնց բարձր հաճութիւնն ու զմայրումը վայելած է նկարս Փերդինանդ կայսրն այնչափ սքանչեղաւ պատկերին վրայ, որ անմիջապէս զՇնորր սրբունի պատկերաց հաւաքածոյին վարիչ կարգեց: Շնորր այս պաշտօնն ընդունողներուն առաջինն եղաւ, զոր եւ վարից մինչեւ իւր մահուան տարին 1853:

Ամբողջութեան եւ ստորագրութեան ներկել պակասը լրացնելու նպատակաւ, կը դնենք առնթիւ երբ իւզանկարիս լուսանկարին վրայէն շինուած փոքրադիր պատկերը: Տեղւոյն անյարմարութիւնն եւ մանուաւի լուսոյն աննպատակաւ դիրքը եւ աջ կողմին խորին չափազանց մութ գոյները պէտք են անմեղադիր ընել՝ եթէ պատկերը, գոնէ իւր աջ կողմն՝ բարձրացուած պայծառութիւնը չունի:

Բաց աստի՛ պատկերիս մէջ մեղի համար նուիրական եւ շահագրգիռ կէտ մըն ալ այն է՝ որ կերպարանաց մէկ մասին համար սրուեալագէտը զործածած է նոյն ժամանակի ապրող միանձնաց եւ գալաց դէմքերը:

* * *

Ձանց կ'առնենք խօսիլ վանացս եւ եկեղեցւոյն ձախտներուն վրայ, եկեղեցւոյ աջ ու ձախ կողմէն որմանկարներուն, ինչպէս եւ ձեղուան նկարներուն եւ աւագ խորանին պատկերին վրայ, այլուր այս ամէնուն մասին խօսուած ըլլալով:

Միսիթար Աբբազօր պատկերը նկարուած է 1897ին, Ագուշ Մայերհոֆեր վիկենացի պատկերահանէն՝ վանացս Աբբայալանին մէջ պահուած մէկ — խոտական գործ — օւրիշ նկարի մը վրայէն՝ մատենադարանիս հայկական նոր բաժնին համար, որ առ պակասութեան տեղոյ՝ բաժնուեցաւ մեծ մատենադարանէն, եւ կարգադրուեցաւ Զանիւք Վ. Հ. Գրիգորիսի Վ. Գալէմբեարեան:

Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի խորանին պատկերը նկարած է առ բարեկամութեան եւ ձրի՝ Մ. Ռայիւել վիկենացի նկարչուհի մը 1877ին, նոր եկեղեցւոյն կանգնուելէն չորս տարի ետքը: Խորանին յատակագիծին՝ Փէօրասէր Ճարտարապետին է, թէպէտ եւ եկեղեցւոյն Ճարտարապետական ոճին հետ ամբողջ մը չի կացուցաներ:

Ծով՝ Սկրտ. Գալեարիլի՝ հռովմայեցի պատկերահանը նկարած է 1886ին նոյն տարին շինուած Ս. Ծովսեփայ Աստուածաճօր խորանին սիրուն եւ հաճոյատեօխ նկարը, որ առաջին հայեցումէն իսկ կը ջուրնէ խոտական գործ ըլլալը: Յատակագիծն եկեղեցւոյն Ճարտարապետէն՝ կառավարչական խորհրդական Կամիլը Սիստէնէն է:

Իսկ Ս. Անտոն Անապատականին խորանին պատկերը նկարուած է 1895ին Գ. Տայպլէրէ, վիկենացի պատկերահանէ մը: Խորանը, նմանապէս Սիստէնէն յատակագծուած՝ կանգնուած է 1895ին՝ Միքաեմութեան այժմեան Աբբազօր, Գեր. Արսէնի Այտինսն՝ քահանայութեան 50ամեայ յորեւանին առթիւ: Է. Վ. ՄԵՆԸ.

2. 4. 1746.

Ulysses' return